

УДК 338.2

З. О. Жученко,

аспірант, ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розкрито зміст та основні елементи системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств на основі виокремлення його детермінант та використання інвестиційних важелів збільшення ринкової вартості підприємств. Також пояснено економічну сутність інвестиційних динамічних здібностей підприємств та обґрунтовано теоретичне підґрунтя інтеграційної концепції інвестиційного забезпечення діяльності підприємств, що поєднує ресурсний підхід до стратегічного управління, сучасну парадигму управління знаннями та концепцію динамічних здібностей.

The article deals with the investment supply of the enterprises' functioning management system, describing its meaning and components. The basis for the mentioned above system is comprised of distinguishing of its determinants and usage of the leverages of the creation and increasing of the market value of an enterprise. Also, the economic determination of the investment dynamic capabilities of the company is described and the theoretical basis of the integrated concept of the investment supply of the enterprises, which is based on the knowledge theory, resource and dynamic capabilities concepts, is rationalized.

Ключові слова: система управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств, концепція інвестиційного забезпечення діяльності підприємств, інвестиційні ресурси підприємства, інвестиційний процес, детермінанти створення та підвищення вартості підприємства, інвестиційні важелі збільшення ринкової вартості підприємства, інвестиційні динамічні здібності підприємства.

Key words: system of the investment supply of an enterprises' functioning management, concept of the investment supply of an enterprises' functioning management, investment resources of an enterprise, investment process, determinants of creation and increasing of the enterprise's value, investment leverages of increasing of the market value of an enterprise, investment dynamic capabilities of an enterprise.

ВСТУП

Масштаби інвестиційної діяльності визначають можливість підприємств забезпечувати розвиток та підтримку конкурентоспроможності, формуючи склад його інвестиційних процесів. В умовах ринкової економіки здійснення інвестицій не можна розглядати як "довільну" форму діяльності підприємства, оскільки відсутність інвестиційної активності вчасно та у необхідному обсязі призводить до втрат конкурентних позицій. Інвестиційні процеси на підприємстві є системоутворювальним та інтегрованим чинником ефективного розвитку і забезпечення конкурентоспроможності, який включає сукупність взаємопов'язаних елементів інвестиційного наповнення і формує категоріальне поле інвестиційного забезпечення діяльності підприємства. Визначальними у цьому наборі продовжують залишатися категорії інвестицій та інвестиційних ресурсів.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Незважаючи на те, що тематиці інвестиційних процесів на підприємствах приділено значну увагу в наукових колах, динамічні зміни в економічних взаємовідносинах суб'єктів господарювання вимагають ідентифікації нових, ефективніших підходів до управління інвестиційною компонентою діяльності. Сучасні реалії диктують необхідність системного характеру таких підходів.

РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті аналізу наукових і прикладних розробок з питань інвестиційного забезпечення діяльності підприємств

виявлено, що ця проблематика потребує подальшого вивчення, розробки та обґрунтування рекомендацій щодо вибору форм, принципів, засобів, інструментів, методів, складових і системних елементів інвестиційного забезпечення, алгоритмів та критеріїв оцінки його ефективності, контролю, реконфігурації та оптимізації. Загалом інвестиційна діяльність підприємства є об'єктивним процесом і має свою логіку, розвивається відповідно до властивих їй закономірностей і відіграє важливу роль у господарській діяльності підприємства та певною мірою виступає реальним показником ефективності його розвитку та модернізації.

Джерелознавчі пошуки дозволили виявити порівнянню недослідженість категорії інвестиційного забезпечення діяльності підприємства у якості об'єкта досліджень. Маємо на увазі, що окремі його елементи висвітлені у науковій літературі більш або менш детально, однак, системно вивченням цього механізму діяльності підприємства приділено незначну увагу науковців. Економічну сутність інвестиційного забезпечення діяльності підприємства нами визначено як систему управлінських заходів щодо задоволення потреби діяльності підприємства в необхідних інвестиційних ресурсах шляхом забезпечення відповідних умов його функціонування для досягнення визначеного економічного чи соціального ефекту. На рис. 1 представлено взаємозв'язок компонент системи та інвестиційної діяльності у структурі інвестиційного забезпечення діяльності підприємства.

Можна виокремити наступні сфери інвестиційного забезпечення діяльності підприємства.

По-перше, сфера реального інвестування передбачає

заходи, направлені на інвестиційну підтримку реалізації окремих функціональних стратегій та формування загальних напрямів реального інвестування.

По-друге, сфера фінансового інвестування передбачає створення портфеля фінансових інвестицій підприємства.

По-третє, сфера формування інвестиційних ресурсів підприємства полягає у інвестиційному забезпеченні діяльності підприємства відповідними ресурсами.

По-четверте, сфера підвищення якості управління інвестиційною діяльністю підприємства полягає у формуванні бази для розробки та корекції подальших альтернативних проектів для інвестиційних рішень.

Загалом інвестиційне забезпечення діяльності підприємства здійснюється в межах інвестиційних процесів та полягає у прийнятті сукупності рішень щодо об'єктів, обсягів, джерел і строків інвестування. Його реалізація як сукупного руху інвестицій різноманітних форм та рівнів вимагає виконання таких умов:

- достатній для функціонування у визначеному інвестиційному середовищі ресурсний потенціал підприємства;
- наявність інфраструктурних елементів, що здатні забезпечити інвестиційний процес у необхідних масштабах;
- налагоджений механізм трансформації інвестиційних ресурсів у об'єкти інвестиційної діяльності.

Як маємо змогу прослідкувати, ресурсна компонента функціонування підприємства є невід'ємною складовою та умовою його успішної інвестиційної діяльності. Аспект формування відповідного потребам підприємства набору інвестиційних ресурсів потребує більш детального висвітлення, оскільки будь-яка діяльність повинна здійснюватися із використанням специфічних для її особливостей ресурсів, надання яких є метою реалізації інвестиційного забезпечення діяльності підприємства. На рис. 2 окреслено теоретичне підґрунтя інтеграційної концепції інвестиційного забезпечення діяльності підприємств, що базується на використанні положень концепції динамічних здібностей, ресурсних підходах до стратегічного управління та теорії управління знаннями.

Вважаємо за доцільне коротко окреслити базові положення, що були виокремлені із вищеперерахованих концепцій і теорій та використанні у якості теоретичної платформи для розробки інтеграційної концепції та системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств.

Ресурсні підходи роблять акцент на стратегіях використання існуючих, специфічних відносно підприємства активів [3], результатом чого є специфічний ресурсний набір. Тут доцільно звернути увагу, що окремі ресурси, складові набору, створюють цінність для підприємства на даний момент, інші можуть створити таку цінність у майбутньому за певних обставин. Необхідно диференціювати із загальної множини економічних ресурсів такі, що володіють інвестиційними характеристиками.

Рис. 1. Сутність інвестиційного забезпечення діяльності підприємства [розроблено автором]

У дійсності першокласним конкурентним ресурсом володіють лише небагато підприємств, найчастіше це визнані лідери галузі або "удачливі новачки". Звичайним явищем для підприємств є різноманітний набір ресурсів, один або два з яких, дійсно, значимі, а цінність інших коливається від середньої до низької. Крім того, майже у всіх підприємств є слабкі конкурентозначимі сторони, зокрема організаційні проблеми чи брак активів, знань, інформаційних ресурсів. Відсутність у підприємства першокласного конкурентного ресурсу не означає неможливості досягнення конкурентної переваги. Доволі часто підприємства демонструють конкурентоспроможність і навіть перевагу завдяки вдалому поєднанню ресурсів із невисокою цінністю, тобто за досягнення стійкої конкурентної переваги відповідають здатності підприємства комбінувати ресурси та надавати цим комбінаціям відмітних, унікальних рис.

Специфічною особливістю концепції динамічних здібностей підприємства є та, що фокус дослідження стратегічних ресурсів як джерела конкурентної переваги зміщено на проблему створення організаційних здібностей підприємства та їх адаптацію до змін у ринковому середовищі. Теоретичним акцентом концепції динамічних здібностей в рамках розробленої нами системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств є твердження, що динамічний рух у майбутнє та завоювання ринку необхідно здійснювати "не ресурсами, а умінням" [5; 7].

Динамічні здібності розглядаються дослідниками у якості організаційних та стратегічних рутин, за допомогою яких фірми досягають нових комбінацій ресурсів, коли ринки зароджуються, стикаються між собою, діляться, еволюціонують чи припиняють своє існування [1; 5; 7]. У порівнянні із ресурсами та компетенціями (у тому числі і ключовими) динамічні здібності являють собою мета здібності підприємства, оскільки характеризують його здатність адаптувати ці ресурси та компетенції до змінних умов зовнішнього середовища, а також вимагають необхідного інвестування. Динамічні здібності підприємства знаходять своє вираження у гнучкості при інтеграції наявного стратегічного ресурсу

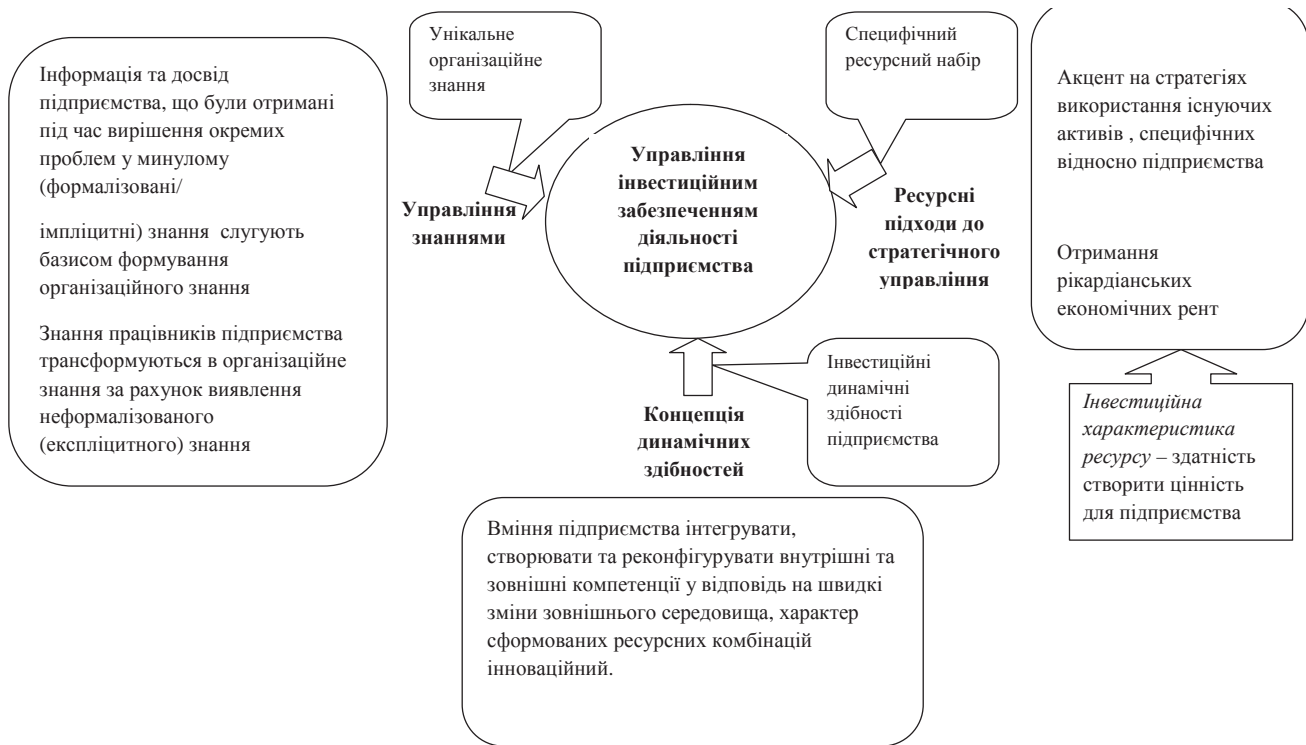

Рис. 2. Теоретичне підґрунтя інтеграційної концепції інвестиційного забезпечення діяльності підприємств [розроблено автором]

су у нові ситуації та проблеми, а також у інноваційних можливостях під час виробництва нових продуктів та послуг [6]. На думку К. Ейзенхардта та Дж. Мартіна, стратегічна цінність динамічних здібностей полягає не у здібностях як таких, а у можливостях із їх допомогою формувати нові ресурсні комбінації, що задовольняють вимоги стійкої конкурентної переваги [7]. У даному випадку на перший план виходять найважливіші фактори розвитку підприємства та динамічних змін на ринках, тобто часу та простору, що зумовлює визначення конкурентної переваги як сформованої сукупності тимчасово діючих переваг підприємства.

Дослідивши ієрархію динамічних здібностей підприємства, що пропонується дослідниками цієї сфери управління підприємствами [1; 2], нами помічено, що науковці не виокремлюють динамічні здібності підприємства у галузі його інвестиційного забезпечення, що полягають в унікальних уміннях та консолідованих знаннях організацій щодо залучення та отримання доступу до інвестиційних ресурсів, підвищення та підтримання інвестиційної привабливості інвестиційних об'єктів та інших аспектів інвестиційного функціонування фірми. Здійснивши ряд емпіричних досліджень ми можемо стверджувати про доцільність виокремлення динамічних здібностей підприємства інвестиційного характеру як окремого виду динамічних здібностей. Формування такого виду здібностей є окремим завданням в рамках реалізації системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємства.

Парадигма управління знаннями передбачає формування унікального організаційного знання шляхом виявлення формалізованих та неформалізованих знань як організації, так і окремих працівників підприємства, набуті у результаті отримання минулого досвіду з метою подальшої трансформації та кодифікації цієї інформації у функції та процеси підприємства. Стійкість конкурентних переваг підприємства на ринку визначена інноваційним характером сформованих ресурсних комбінацій. Для пояснення процесу управління інноваціями таких ресурсних комбінацій запропоновано "нову теорію створення знань організацією" [4]. Її епістемологічний аспект полягає у виділенні неформалізованого та формалізованого знання та їх взаємодії, а онто-

логічний — у рівнях створення знань (індивідуальний, груповий, організаційний та міжорганізаційний). Сутність теорії полягає в описі спірального розвитку процесу створення організаційного знання. Саме унікальне організаційне знання компанії може бути джерелом та елементом формування стійкої та довгострокової конкурентної переваги.

Таким чином, нами окреслено та сформовано теоретичне підґрунтя концепції управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств, яка, у свою чергу, виступає базисом формування системи управління цим інвестиційним забезпеченням.

Процес управління являє собою сукупність принципів, методів та засобів управління організацією, спрямованих на досягнення визначених цілей на основі використання потенціалу підприємства, який, у свою чергу, тісно пов'язаний із оптимізацією використання підприємством своїх ресурсів. Управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємства полягає у координації та погодженні діяльності щодо залучених до інвестиційного процесу ресурсів за всіма аспектами, що пов'язані з даним поняттям, а саме: їх формуванням, залученням, використанням, структурою, ефективністю. Доведено, що інвестиційне забезпечення діяльності має певні особливості, які проявляються у меті, цілях, передумовах, чинниках, засобах реалізації, мотивах, формах, завданнях, основних заходах, видах та етапах регулювання. Головну мету інвестиційного забезпечення визначено як збільшення ринкової вартості підприємств на основі ефективного використання їх ресурсних наборів та динамічних здібностей та виступає функцією їх ринкової капіталізації.

Методичний інструментарій системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємства поліваріантний, має системний характер і повинен застосовуватися в межах реалізації таких стадій (рис. 3).

Стадії системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств є класичними для будь-якої управлінської системи та полягають у плануванні цілей, завдань та робіт для досягнення загально визначеної мети, організації дій та заходів щодо досягнення окреслених орієнтирів, мотивації, реалізації та контролю отриманих результатів.

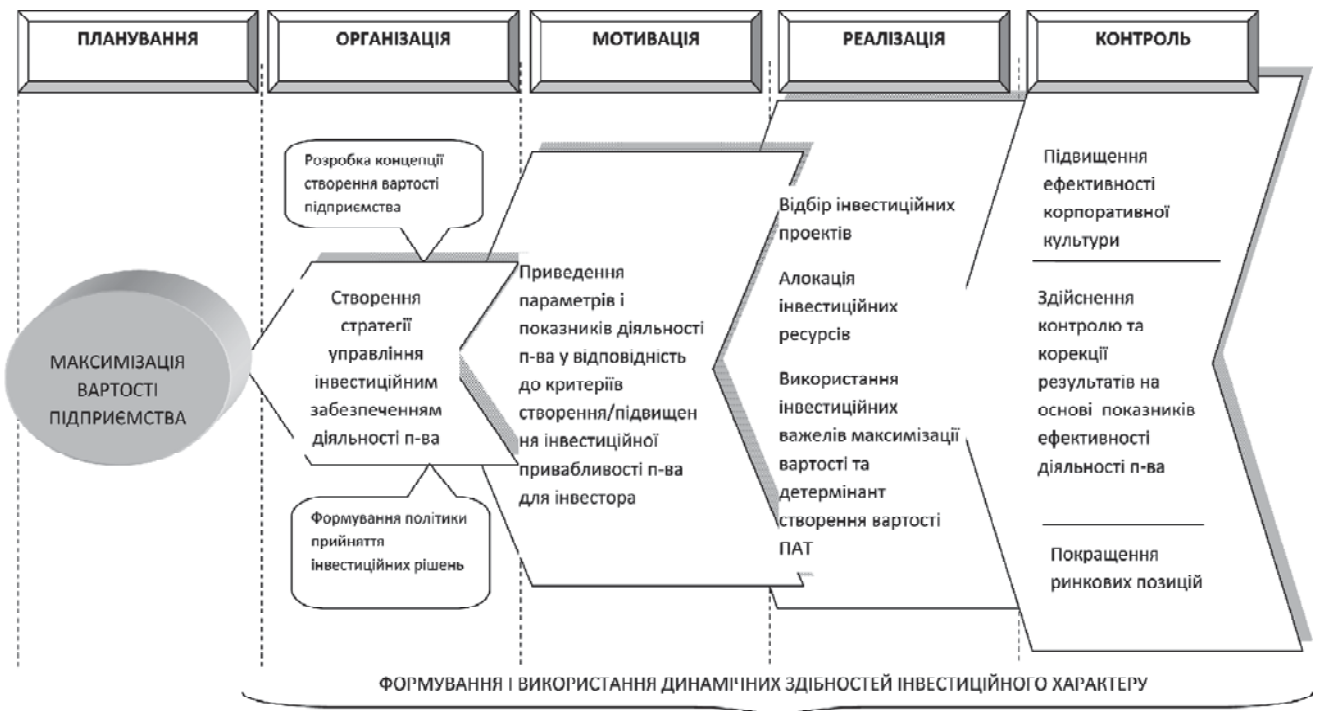

Рис. 3. Елементи системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємства [розроблено автором]

Головною метою системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємства нами визначено збільшення його вартості. В межах етапу організації нами визначено наступні моменти: розробка концепції створення вартості підприємства, формування стратегії управління його інвестиційним забезпеченням діяльності, яка знаходиться у діалектичному взаємозв'язку із загальнокорпоративною стратегією розвитку та формування політики прийняття інвестиційних рішень. Стадія мотивації передбачає процес приведення параметрів та показників діяльності компанії у відповідність до критеріїв створення (підвищення) її інвестиційної привабливості для інвестора.

На етапі реалізації основними є дії щодо відбору інвестиційних проектів, алокації необхідних інвестиційних ресурсів, використанню інвестиційних важелів максимізації вартості (стадія життєвого циклу компанії та галузі, технологія залучення інвестиційних ресурсів, форма інвестиційного забезпечення) та детермінант створення та підвищення вартості (структура капіталу, показники діяльності підприємства, інвестиційні динамічні здібності, інвестиційні ресурси та рішення, грошовий потік, ставка дисконтування, вартість залучення капіталу тощо).

Параметрами контролю отриманих результатів є оцінювання ефективності корпоративної культури, покращення ринкових позицій підприємства, а також здійснення порівняння та корекції отриманих результатів на основі показників ефективності діяльності підприємства (KPI).

Представлені елементи системи управління та запропоновані заходи у межах даної статті мають описових характер та не висвітлені достатньо ґрунтовно із поясненням усіх взаємозв'язків та логічних аспектів. Однак, саме така структура, за результатами проведених емпіричних досліджень, є ефективною та оптимальною з позицій управління інвестиційним забезпеченням діяльності вітчизняних підприємств.

ВИСНОВКИ

Фундаментальна та безперервна трансформація зовнішнього середовища сучасних компаній незалежно від їх місцезнаходження та розміру, визначила ряд проблем, які стали ключовими питаннями для досліджень останніх років

— пошук стійких конкурентних переваг, що базуються на унікальних здібностях підприємства та дозволяють отримувати, перш за все, шumpетеріанські економічні ренти. Результати проведених теоретичних та емпіричних досліджень дозволяють зробити висновок, що стратегічні перспективи розвитку підприємств повинні ґрунтуватись на аналізі їх ресурсних наборів, динамічних здібностей (накопичені знання та досвід підприємства), траєкторних залежностей та альтернативних комбінаціях їх використання. Вищераховані положення були прийняті за основу при розробці та формуванні системи управління інвестиційним забезпеченням діяльності підприємств, ефективність реалізації якої є основоположною метою успішного функціонування будь-якого підприємства у сучасних динамічних умовах.

Література:

1. Андреева Т.Е., Чайка В.А. К дискуссии о сущности динамических способностей // Вестник Санкт-Петербургского Университета. — 2006. — Сер. 8, Вып. 4. — С. 163—174.
2. Каткало В.С. Эволюция теории стратегического управления / В.С. Каткало; Высшая школа менеджмента СПбГУ. — 2-е изд. — СПб.: Изд-во "Высшая школа менеджмента"; Издат.дом С.-Петербург. гос. ун-та, 2008. — 548 с.
3. Коллиз Д. Дж., Монтгомери С.А. Конкуренция на основе ресурсов: стратегия в 1990-е гг. // Вестник СПбГУ. — 2003. — Сер. 8, вып 4 (№32). — С. 186—208.
4. Нонака И. Компания — создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах: пер. с англ. / Нонака И., Такеучи Х. — М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 2003. — 384 с.
5. Тис Д. Дж., Пизано Г., Шуен Э. Динамические способности фирмы и стратегическое управление // Вестник С.-Петербургского ун-та. Сер. Менеджмент. — 2003. — № 4. — С. 133—183.
6. Хэмел Г. Стратегическая гибкость / Г. Хэмел, К. Прахалад, Г. Томас, Д. О'Нил: пер. с англ. — СПб.: Питер, 2005. — 384 с.
7. Eisenhardt K., Martin J. Dynamic capabilities: what are they? // Strategic Management Journal. — 2000. — № 18. — P. 1107.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2011 р.